

- **שם המחקר:** התערבות באכילה בקרב אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית במסגרות בקהילה
- **שנה:** 2023
- **סוג מחקר:** מחקר
- **מס' קטלוגי:** 890-112-2018
- **שמות החוקרים:** ד"ר נעמי פרזיגר, פרופ' אלה בין, ד"ר גילה טובול-לביא, ופרופ' עינת גל
- **רשות המחקר:** הקריה האקדמית אונו ואוניברסיטת חיפה

תקציר מנהלים

מחקר זה נערך בסיוע מענק מקרן שלם.

רקע: מוגבלות שכלית התפתחותית (מש"ה), על פי ה DSM-5 הינה מגבלה המופיעה במהלך תקופת ההתפתחות המוקדמת, וכוללת קשיים בשני תחומים: ליקויים בתפקודים אינטלקטואליים כגון למידה, וליקויים בתפקודים הסתגולתיים כגון פעילויות יומיומיות בסיסיות (BADL) (APA, 2013). הליקויים הנ"ל מופיעים לפני גיל 22 (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities, 2023).

אכילה נחשבת לפעילות הסתגולתית, בסיסית ביותר המשפיעה על איכות חייו של אדם עם מש"ה. בספרות תוארו קשיי אכילה נרחבים בקרב אוכלוסייה זו, חלקם קשיים בעקבות גורמים אנטומיים ופיזיולוגיים וחלקם בעקבות גורמים סביבתיים והתנהגותיים.

קשיי אכילה בקרב אנשים עם מש"ה עלולים להוות אתגרים קשים בהשתתפות במארג החיים, ובמקרים קיצוניים אף להציב את האדם עם מש"ה בסכנת חיים (Gal et al., 2011).

בשנת 2021, חוקרים מהחוג לריפוי בעיסוק באוניברסיטת חיפה ובקריה האקדמית אונו, במימון קרן שלם- הקרן לפיתוח שירותים לאדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית ברשויות המקומיות, ומשרד הרווחה והביטחון החברתי, יזמו ופיתחו שאלון שיהווה כלי אבחון לבעיות אכילה של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (מש"ה). שאלון זה הינו שאלון ה- "Mosh-Eat", אשר מבוסס על שאלון ה- "Aut-Eat" והותאם לאוכלוסיית אנשים עם מש"ה. במסגרת מחקר קודם, בפרויקט הנוכחי, פותח ותוקף שאלון ה- "Mosh-Eat" במטרה לספק כלי לאיתור ולזיהוי קשיים נרחבים בתהליך האכילה בקרב אנשים עם מש"ה. השאלון כולל שני חלקים: (א) פרטים אישיים הכוללים מידע דמוגרפי ומידע כללי לגבי הרגלי אכילה, ו (ב) טבלאות המכילות סה"כ 50 פריטים המותאמים ספציפית לקשיים בתהליך האכילה בקרב אנשים עם מש"ה, ומחולקים ל- 7 קטגוריות.

על בסיס ממצאי שאלון ה- "Mosh-Eat" ניתן לבנות פרופיל אכילה אינדיווידואלי שמהווה בסיס לבניית תוכנית התערבות אינדיווידואלית שניתנת לפני כל האכלה. כמו כן, במסגרות בקהילה מתקיימות ארוחות ולהן מוקדשים

משאבים רבים מצד המטפל המאכיל. לכן, קיימת חשיבות רבה לא רק לשיפור חווית האכילה של אנשים עם מש"ה, אלא גם לספק כלים פרקטיים שיסייעו ויתרמו לחוויית המטפל המאכיל, לתחושת השותפות שלו ולהקלת החוויה על הצוותים במסגרות (Gravestock, 2003).

מטרת המחקר הנוכחי בנושא האכילה, היתה לבדוק מחקרית את יעילותה של התערבות קדם אכילה הכוללת תכנית קצרה, באמצעות השוואת מיומנויותיהם של המשתתפים לפני קבלת התוכנית ואחרי. בנוסף, לנתח את תוכנית ההתערבות ב-8 תיאורי מקרה אשר מתבססים על תוצאות שאלון ה-"Mosh-Eat" והתצפית הקלינית, ובודקים לעומק את פרופיל מיומנויות האכילה של אנשים עם מש"ה. כך שבסוף המחקר נבדק האם פרופיל האכילה של כל אחד מהמשתתפים בתיאורי מקרה השתפר לאחר ההתערבות. מטרת המחקר היו :

-לבדוק מחקרית את יעילותה של התערבות קדם אכילה מותאמת אישית, באמצעות השוואת מיומנויותיהם של המשתתפים לפני קבלת התוכנית ואחרי.

בנוסף, במסגרת המחקר נותחו תוכניות ההתערבות ב-8 תיאורי מקרה אשר מתבססים על תוצאות שאלון ה-"Mosh-Eat" והתצפית הקלינית, ובודקו לעומק את פרופיל מיומנויות האכילה של אנשים עם מש"ה.

תיאורי מקרה אינדיבידואלים בדקו האם פרופיל האכילה של כל אחד מהמשתתפים השתפר לאחר ההתערבות. לבסוף המחקר בא לבדוק גם את חוויית ההאכלה של מטפלים באנשים עם מש"ה לפני ואחרי ההתערבות. **שיטת המחקר:** מחקר זה הינו מחקר פיילוט מסוג single subject design. שאלות המחקר נבדקו באמצעות שאלונים וניתוח סרטוני וידיאו. במחקר השתתפו 8 משתתפים מבוגרים, המאובחנים עם מש"ה ברמות תפקוד שונות, אשר נזקקים לעזרה באכילה במסגרות בקהילה. כל המשתתפים נדגמו בדגימת נוחות.

אוכלוסיית המחקר: במחקר השתתפו 8 מבוגרים, נשים וגברים מעל גיל 20, המאובחנים עם מש"ה בתפקוד בינוני- קשה המתמודדים עם קשיים בתפקודי אכילה ביחידות טיפוליות משתי מסגרות מע"ש במרכז הארץ. כל המשתתפים מקבלים טיפולים ומעקבים מצוות רפואי ומקצועות הבריאות במסגרת, הכולל ריפוי בעיסוק, פיזיותרפיה וקלינאות תקשורת. שאלון ה-"Mosh-Eat" מולא על ידי המטפלים המעורבים בתהליך האכילה, של כל הנבדקים, וכך גם שאלון "למילוי ע"י המטפל המאכיל" מתוך חוברת ההדרכה "חווית האכילה והאכלה" של קרן שלם.

דרכי עיבוד הנתונים: על מנת לענות על שאלת המחקר: "האם ימצא הבדל במיומנויות האכילה של אנשים עם מש"ה כפי שיבואו לידי ביטוי בסה"כ בשאלון "Mosh-Eat", ובכל אחד מסעיפיו לפני ואחרי ההתערבות", נעשה

שימוש במבחן Wilcoxon (סטטיסטיקה א- פרמטרית) עקב התפלגות א-נורמאלית של המשתנים ובגלל מספר נמוך של משתתפים.

ממצאים מרכזיים: התוצאות מעידות על מגמת שיפור בכל ההתנהגויות בשאלון לאחר ההתערבות, קרי: לעיסה ובליעה, יציבה, מיעוט אכילה, סלקטיביות באכילה, תקשורת באכילה והתנהגות באכילה.

סיכום והמלצות: המחקר הנוכחי, היווה פיילוט אשר בחן את יעילותה של תוכנית התערבות מותאמת אישית לשיפור תפקודי אכילה בקרב מבוגרים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית, באמצעות השוואת מיומנויותיהם של המשתתפים לפני קבלת התוכנית ואחרי. בנוסף, הוצגו 8 תיאורי מקרה אשר ניתחו את תוצאות תוכנית ההתערבות המתבססים על תוצאות שאלון ה- "Mosh-Eat" והתצפית הקלינית, ובדקים לעומק את פרופיל מיומנויות האכילה של אנשים עם מש"ה. אנו ממליצים להמשיך לחקור את הנושא ולבצע את המחקר על מדגם רחב יותר של אוכלוסייה זו בכדי להגיע למסקנות מובהקות יותר עבור יעילותה של התוכנית.

בנוסף, מומלץ להשתמש בתוכנית ההתערבות ככלי יישומי במסגרות בקהילה. כפי שהמחקר נשען על ראייה מולטי-דיסציפלינרית של צוות המחקר וצוות המסגרת הטיפולית, כך חשוב שבניית, יישום ועיבוד תוצאות התוכנית במסגרות בהמשך, יתבצע תוך עבודת צוות של מקצועות הבריאות. כמו כן, לשם הטמעת התוכנית במסגרות אנו ממליצים לבצע סדנאות הכשרה לצוות מקצועות הבריאות ולמטפלים במסגרות. העלאת המודעות והידע בנושא חשובים לפיתוח וקידום התערבויות טיפוליות לצורך שיפור התפקוד בתחום, לשיפור איכות חייהם של אנשים עם מש"ה ולמניעת סיבוכים רפואיים וסכנת חיים.

מילות מפתח: מוגבלות שכלית התפתחותית, קשיי אכילה, תוכנית התערבות באכילה.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)